

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ενότητα 5: ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ Γ΄
ΗΛΕΚΤΡΑ

Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

ΗΛΕΚΤΡΑ

Εικόνα 1: ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Λάρισα, Θεσσαλικό Θέατρο 1988.
Σκηνοθεσία: Κώστας Τσιάνος – Ηλέκτρα: Λυδία Κονιόρδου

Η ταυτότητα της τραγωδίας I

- Χρονολόγηση: **414-413 π.Χ.**; (στ. 1347-48: «Στης Σικελίας το πέλαγος τώρα εμείς πηγαίνουμε γοργά, να σώσουμε κάτι καράβια απ' το κύμα» - Συσχέτιση με τη Σικελική εκστρατεία);
- Συσχέτιση με την *Ελένη* του **412 π.Χ.** (στ. 1280 κε.) και με την *Ιφιγένεια εν Ταύροις* **414-410 π.Χ.** (αναγνώριση-σκευωρία)
- Ή **420-415 π.Χ.** (μετρικά επιχειρήματα: απουσία τροχαίων, όπως, αντίθετα, συμβαίνει στις *Τρωάδες* και στον *Ηρακλή* και δεν ακολουθείται η αυξητική πορεία των αναλύσεων στους ιαμβικούς τριμέτρους)
- Γράφτηκε περ. 419 π.Χ. αλλά παίχτηκε αργότερα;
- Αβέβαιη η χρονική σχέση μεταξύ *Ηλέκτρας* του Ευριπίδη και *Ηλέκτρας* του Σοφοκλή

Η ταυτότητα της τραγωδίας II

- Υπόλοιπα έργα της τετραλογίας: Άγνωστα
- Μυθικός κύκλος έμπνευσης: **Μυκηναϊκός/Ατρείδικός**
- 1359 στίχοι (1510 *Ηλέκτρα* Σοφοκλή - 1076 *Χοηφόροι* Αισχύλου)

- Δραματικά πρόσωπα:
 - ✓ **ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ ΜΥΚΗΝΑΙΟΣ**
 - ✓ **ΗΛΕΚΤΡΑ**
 - ✓ **ΟΡΕΣΤΗΣ**
 - ✓ **ΠΡΕΣΒΥΣ**
 - ✓ **ΑΓΓΕΛΟΣ**
 - ✓ **ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑ**
 - ✓ **ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙ** [Πολυδεύκης, βωβός]
 - ✓ **ΧΟΡΟΣ** Αργείων γυναικών
 - ✓ **[ΠΥΛΛΑΔΗΣ, βωβός]**

Η ταυτότητα της τραγωδίας III

- Κειμενική , σκηνική και επικοινωνιακή επικυριαρχία Ηλέκτρας: 467 στίχοι (655 στον Σοφοκλή, 170 στις *Χοηφόρους*)
- Ορέστης: το δεύτερο σε βαρύτητα πρόσωπο 220 στίχοι (160 στον Σοφοκλή, 331 στις *Χοηφόρους*)
- Χορός Γυναικών Άργους: 241 στίχοι (242 στον Σοφοκλή, 457 στις *Χοηφόρους*)
- Ανάγκη τριών υποκριτών και ποιοτική χρήση του τρίτου υποκριτή

Η ταυτότητα της τραγωδίας IV

- Δραματικός παριστάμενος χρόνος: Αρκετά χρόνια μετά τη δολοφονία του Αγαμέμνονα, η ημέρα επιστροφής του Ορέστη και της διάπραξης της μητροκτονίας
- Δραματικός παριστάμενος χώρος: Βασίλειο Αγαμέμνονα στο Άργος
- Σκηνικός τόπος δράσης: Ερημική μεθόριος αγροικία
- Εξω-σκηνικοί τόποι δράσης: τάφος Αγαμέμνονα – εσωτερικό οικίας – η πόλη του Άργους

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: στ. 1-166

ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ –

ΟΡΕΣΤΗΣ – [ΠΥΛΛΑΔΗΣ]

➤ Τετραμερής άρθρωση Προλογικού Μέρους

Α. Πρώτο μέρος (στ. 1-53) Πρόλογος Αυτουργού

Θέματα: Προσδιορισμός χώρου και χρόνου - Αναδρομή στο παρελθόν και σύνδεση με το παρόν – Ο «δόλος» της Κλυταιμνήστρας και οι πρωτοβουλίες του Αιγίσθου – Ο «λευκός γάμος» της Ηλέκτρας

Β. Δεύτερο μέρος (στ. 54-81): Διάλογος Αυτουργού-Ηλέκτρας

Θέματα: Συναισθηματική κατάσταση της Ηλέκτρας (βαθιά και εκδικητική πικρία) – Σχέση σεβασμού μεταξύ Ηλέκτρας - Αυτουργού

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: στ. 1-166

ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ –

ΟΡΕΣΤΗΣ – [ΠΥΛΛΑΔΗΣ]

➤ Τετραμερής άρθρωση Προλογικού Μέρους

Γ. Τρίτο μέρος (στ. 82-111): Εμφάνιση Ορέστη-Πυλάδη
Θέματα: Οι πρόσφατες προσφορές στον τάφο του Αγαμέμνονα – Αναζήτηση της Ηλέκτρας

Δ. Τέταρτο μέρος (στ. 112-166): Θρηνητική μονωδία Ηλέκτρας για τον δολοφονημένο πατέρα, με πολλές πληροφορίες για την ταυτότητά της

➤ Σκηνή «παραμερίσματος» και «ωτακουστίας-κρυφακούσματος» (πρβλ. *Χοηφόροι Αισχύλου*)

➤ Εμφατική σύνδεση της δράσης με τον ημερήσιο κύκλο και μάλιστα με την έναρξη της ημέρας

ΠΑΡΟΔΟΣ: στ. 167-214

ΧΟΡΟΣ ΑΡΓΕΙΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ - ΗΛΕΚΤΡΑ

- Ένα μεγάλο στροφικό ζεύγος (στροφή-αντιστροφή) που μοιράζεται κάθε φορά ανάμεσα στο Χορό και την Ηλέκτρα
- Διαμοίραση της Παρόδου μεταξύ Χορού και δραματικού προσώπου
- Μετρική συνέχεια με την προηγούμενη μονωδία της Ηλέκτρας
- Προλογική μονωδία + Πάροδος: η προσκόλληση της Ηλέκτρας στην ανάμνηση του «πατέρα» και της δολοφονίας του

ΠΑΡΟΔΟΣ: στ. 167-214

ΧΟΡΟΣ ΑΡΓΕΙΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ - ΗΛΕΚΤΡΑ

- **Ανάπτυξη της συναισθηματικής κατάστασης της Ηλέκτρας: θλίψη, πικρία, απογοήτευση, απαισιοδοξία**
- **Αντίθεση ανάμεσα στα ευσεβή λόγια του Χορού και την αμφιβολία της Ηλέκτρας για τη θεϊκή βοήθεια**
- **Η «όψις» της Ηλέκτρας: οι «ρακένδυτοι» και «άθλιοι» ήρωες του Ευριπίδη**
- **Καταλόγιση ευθυνών στην Ελένη από τον Χορό**

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 215-431 Ι ΧΟΡΟΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΟΡΕΣΤΗΣ – [ΠΥΛΑΔΗΣ] - ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ

- Α΄ ΜΕΡΟΣ (στ. 215-340)
- ✓ Τρομοκράτηση Ηλέκτρας και Χορού από την εμφάνιση του Ορέστη
- ✓ Εκτενής στιχομυθία μεταξύ Ορέστη (δήθεν Αγγελιοφόρου) – Ηλέκτρας, με ανακοίνωση ειδήσεων περί Ορέστη
- ✓ Μακρά κατάσταση μονόπλευρης αναγνώρισης
- ✓ Η αθλιότητα της ηρωίδας και η αλαζονεία των εξουσιαστών
- ✓ Ο «σώφρων», «ευσεβής» και «γενναίος» Αυτουργός
- ✓ Ακούσια φιλοτίμηση του Ορέστη για εκδίκηση

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 215-431 Π

ΧΟΡΟΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΟΡΕΣΤΗΣ – [ΠΥΛΑΔΗΣ] - ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ

➤ Β΄ ΜΕΡΟΣ (στ. 341-431)

- ✓ Πρόσκληση για φιλοξενία από μέρους του Αυτουργού
- ✓ Εκτενής συλλογισμός του Ορέστη για τη δυσκολία και τα κριτήρια αξιολόγησης των προσώπων (στ. 367-400)
- ✓ Είσοδος Ορέστη-Πυλάδη στο παλάτι - Παράταση της κατάστασης μονόπλευρης αναγνώρισης
- ✓ Επίπληξη Αυτουργού από την Ηλέκτρα για την πρόταση φιλοξενίας
- ✓ Αποστολή αναζήτησης του έμπιστου Γέροντα στα σύνορα Σπάρτης και Άργους, για να φέρει τρόφιμα – Κλιμάκωση της διαδικασίας «αναγνώρισης»
- ✓ Οριστική απομάκρυνση του Αυτουργού

Α΄ ΣΤΑΣΙΜΟ: στ. 432 - 486

1^ο στροφικό ζεύγος

α΄ στροφή: προσφώνηση στα πλοία που κάποτε έφεραν στην Τροία τον Αχιλλέα και τον Αγαμέμνονα

α΄ αντιστροφή: αναδρομή στο ταξίδι των Νηρηίδων, που έφεραν στον Αχιλλέα τα εξαίσια όπλα

2^ο στροφικό ζεύγος

β΄ στροφή: Περιγραφή της ασπίδας του Αχιλλέα

β΄ αντιστροφή: Συνέχεια της περιγραφής της ασπίδας - Περιγραφή του κράνους και του θώρακα

Επωδός

Προοικονόμηση του θανάτου της Κλυταιμνήστρας, η οποία σκότωσε τον αρχηγό τέτοιων πολεμιστών - Παράδοξη (;) θεματική σύνδεση του Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα, του χορικού με το δραματικό συγκείμενο

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 487-698
ΠΡΕΣΒΥΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΟΡΕΣΤΗΣ –
[ΠΥΛΛΑΔΗΣ] - ΧΟΡΟΣ

- ✓ **Άφιξη του αναμενόμενου Γέροντα Παιδαγωγού – Σκηνικά αντικείμενα – Ενδυμασία – Προσωπείο – Κινησιολογία**
- ✓ **Διάλογος Γέροντα-Ηλέκτρας: Ανασύσταση του εξωσκηνικού χώρου του τάφου**
- ✓ **Απόρριψη των σημείων αναγνώρισης που προτείνει ο Πρέσβυς, και μεταθεατρική κριτική της «αναγνώρισης» στις *Χοηφόρους* του Αισχύλου**
- ✓ **Αναγνώριση του Ορέστη από τον Παιδαγωγό από μια «ουλήν παρ' οφρύν» και σύντομη συναισθηματική εκδήλωση Ορέστη και Ηλέκτρας**

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 487-698
ΠΡΕΣΒΥΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΟΡΕΣΤΗΣ –
[ΠΥΛΛΑΔΗΣ] - ΧΟΡΟΣ

- ✓ **Όργάνωση του σχεδίου εκδίκησης από τον Πρέσβυ και την Ηλέκτρα: φόνος Αιγίσθου από τον Ορέστη και προετοιμασία του φόνου της Κλυταιμνήστρας από την Ηλέκτρα**
- ✓ **Σύντομη επίκληση Δία, Ήρας, Αγαμέμνονα, Γης για βοήθεια – Η σημασία της προσωπικής δράσης και της «τύχης» (στ. 648)**
- ✓ **Απόφαση αυτοκτονίας της Ηλέκτρας σε περίπτωση αποτυχίας του Ορέστη**

Ηλέκτρα – Πρέσβυς - Χορός

Εικόνα 2: «Εθνικό Θέατρο», Επίδαυρος 1969. Σκηνοθεσία: Τάκης Μουζενίδης.
Η Ελένη Χατζηαργύρη (Ηλέκτρα) και ο Άγγελος Γιαννούλης (Πρέσβυς) με τις γυναίκες του Χορού

Ορέστης – Ηλέκτρα – Πρέσβυς - Χορός

Εικόνα 3: ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Λάρισας - Θεσσαλικό Θέατρο 1988.

Σκηνοθεσία: Κώστας Τσιάνος

Ηλέκτρα: Λυδία Κονιόρδου - Ορέστης: Κώστας Μπάσης

Πυλάδης: Βασίλης Σπυρόπουλος - Πρέσβυς: Βασίλης Κολοβός

Β΄ ΣΤΑΣΙΜΟ: στ. 699-746 Ι

1^ο στροφικό ζεύγος

α΄ στροφή και α΄ αντιστροφή: Αναδρομή στο μύθο σχετικά με τη διεκδίκηση του θρόνου των Μυκηνών από τον Ατρέα και τον Θυέστη, με μοχλό της δράσης ένα χρυσόμαλλο κριάρι

2^ο στροφικό ζεύγος

β΄ στροφή: Διαταραχή της φυσικής ισορροπίας από τον Δία

β΄ αντιστροφή: Αλλαγή της πορείας του ήλιου - Έκφραση αμφιβολίας για την αξιοπιστία του σχετικού μύθου και αναγνώριση της χρησιμότητας των μύθων για τη διατήρηση του σεβασμού («θεραπείας») των θεών

Β΄ ΣΤΑΣΙΜΟ: στ. 699-746 Π

- Έμμεση η ένταξη των νέων δεδομένων στο πατρογονικό πλέγμα ενοχής και τιμωρίας
- Σχετική θεματική αυτονόμηση του χορικού
- Η αναδρομή στο μυθικό παρελθόν ως μέσο για την εν γένει κριτική αντιμετώπιση του μύθου

**Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 747-987 Ι
ΑΓΓΕΛΟΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΧΟΡΟΣ –
ΟΡΕΣΤΗΣ – [ΠΥΛΑΔΗΣ] – [ΑΙΓΙΣΘΟΣ]**

- ✓ Ο «ακουστικός» εξω-σκηνικός χώρος της επιχείρησης δολοφονίας του Αιγίσθου – Προετοιμασία εισόδου του Αγγέλου (δούλος Ορέστη;)
- ✓ Αναγγελία και εκτενής αφήγηση της πισώπλατης δολοφονίας του Αιγίσθου κατά τη στιγμή της θυσίας
- ✓ Θριαμβευτική υποδοχή των Ορέστη και Πυλάδη από την Ηλέκτρα και υβριστικό ξέσπασμά της απέναντι στον νεκρό (στ. 907-956) - Απόσυρση του πτώματος «έσω» (στ. 959)

Νεκρικό γεύμα

Κεφαλή νεκρού βασιλιά
με μάτια να κλαίνει το αίμα τους
και βοστρύχους ν' αναθυμιάζουν λιβάνι.
Τα γεμάτα χόμα νύχια διψούν
για τα υγρά του νεκρού που δολοφόνησαν.
Με κρασί και θυσίες εξαγνίζονται οι θεοί,
με χρήματα και κολακείες οι συνειδήσεις.
Το άνομο σφαχτάρι σερβιρίστηκε
σύμφωνα με το οικονομικό καταστατικό.
Πρώτοι οι υπουργοί κόβουν μια μερίδα
κι ύστερα του αιθέρα τα όρνια
στο νεκρικό τους γεύμα βρίσκουν ηδονή.
Άθικτο αφήνουν το κεφάλι
να μεταδώσει μια φρίκη πολυπόθητη
στους θεατές μιας άλλης εποχής.
Κι εμείς συνένοχοι στο φόνο.
Κι εμείς καλεσμένοι στο γεύμα.

**Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 747-987 Π
ΑΓΓΕΛΟΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΧΟΡΟΣ –
ΟΡΕΣΤΗΣ – [ΠΥΛΑΔΗΣ] – [ΑΙΓΙΣΘΟΣ]**

- ✓ Αναγγελία άφιξης της Κλυταιμνήστρας
- ✓ Έμμεσες σκηνικές οδηγίες για την επικείμενη εμφάνισή της Κλυταιμνήστρας (πολυτελή ρούχα, χρήση άρματος, στ. 966)
- ✓ Οι δισταγμοί του Ορέστη και η μακρά προσπάθεια μετάπεισής του από την Ηλέκτρα (στ. 967 κ.εξ.)
- ✓ Αμφισβήτηση της «σοφίας» του Απόλλωνα (στ. 971 κ.εξ.)
- ✓ Είσοδος Ορέστη και Πυλάδη «ές δόμους»

Χορική παρεκβολή: στ. 988 - 997

- **Ειρωνικά κολακευτική και υπαινικτική υποδοχή της Κλυταιμνήστρας από τον Χορό**
- **Προετοιμασία της καταληκτήριας «από μηχανής» εμφάνισης των Διοσκούρων**

Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 998-1146

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ – ΗΛΕΚΤΡΑ - ΧΟΡΟΣ

- ✓ Η ηγεμονική «όψις» της Κλυταιμνήστρας (πολυτελή ενδύματα, πέπλα, άρμα, συνοδοί δούλες) και η ειρωνική υποδοχή της
- ✓ Αντανakλώμενη σκηνή με την υποδοχή του Αγαμέμνονα από την Κλυταιμνήστρα στον *Αγαμέμνονα*
- ✓ «Αγών λόγων» Κλυταιμνήστρας-Ηλέκτρας (στ. 1011 κε.)
- ✓ Συναισθηματική έξαψη Ηλέκτρας εν όψει της επικείμενης μητροκτονίας (πρβλ. Κλυταιμνήστρα στον *Αγαμέμνονα* πριν από τη δολοφονία του Αγαμέμνονα)
- ✓ Δολοφονία Αιγίσθου και Κλυταιμνήστρας σε «θυσιαστικό», «ιερό» περιβάλλον

Γ΄ ΣΤΑΣΙΜΟ: στ. 1147-1176

Σύντομο στροφικό ζεύγος

- **Υπενθύμιση του εγκλήματος της Κλυταιμνήστρας**
- **Ακουστικές δηλώσεις της εξω-σκηνικής δολοφονίας της Κλυταιμνήστρας (στ. 1165-1171)**
- **Αναγγελία εισόδου Ορέστη και Ηλέκτρας (στ. 1172-1176) - Αλλαγή διάθεσης**

ΕΞΟΔΟΣ:στ. 1177-1359

**ΟΡΕΣΤΗΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΧΟΡΟΣ – ΚΑΣΤΩΡ –
[ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ] - [πτώματα Αιγίσθου και Κλυταιμνήστρας]**

Α΄ ΜΕΡΟΣ

- Κομμός σε τρία στροφικά ζεύγη, μοιρασμένος ανάμεσα στον Χορό και τα δύο αδέλφια
- ✓ α΄ στροφικό ζεύγος: Ομολογία συνενοχής της Ηλέκτρας
- ✓ β΄ και γ΄ στροφικό ζεύγος: Οδυνηρή περιγραφή της μητροκτονίας

ΕΞΟΔΟΣ: στ. 1177-1359 I
ΟΡΕΣΤΗΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΧΟΡΟΣ – ΚΑΣΤΩΡ –
[ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ] - [πτώματα Αιγίσθου και Κλυταιμνήστρας]

Β΄ ΜΕΡΟΣ

- **Εμφάνιση των Διόσκουρων στο θεολογείο (στ. 1238)**
- **Αμφισβήτηση της σοφίας του χρησμού του Απόλλωνα (στ. 1245-46)**
- **Αποκατάσταση της τάξης και προκαθορισμός της περαιτέρω πορείας των δραματικών προσώπων : Ηλέκτρα-Πυλάδης, αθώωση Ορέστη- ταφή Αιγίσθου και Κλυταιμνήστρας – επιστροφή Ελένης και Μενελάου – οικονομική «αποκατάσταση» Αυτουργού – τελική αποκατάσταση Ορέστη**

ΕΞΟΔΟΣ: στ. 1177-1359 Π
ΟΡΕΣΤΗΣ – ΗΛΕΚΤΡΑ – ΧΟΡΟΣ – ΚΑΣΤΩΡ –
[ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ] - [πτώματα Αιγίσθου και Κλυταιμνήστρας]

Β΄ ΜΕΡΟΣ

- Συνοπτική και συμβατική αναγωγή των γεγονότων στον Δία, τη Μοίρα και την Ανάγκη, την οικογενειακή Άτη, αλλά ουσιαστική απόδοση ευθυνών στον Απόλλωνα (στ. 1297-98, 1302)
- Αποχωρισμός και εγκατάλειψη των δύο αδελφιών στην οδύνη
- Αποχώρηση των Διόσκουρων για τη Σικελική θάλασσα

Εικόνα 4: *Ηλέκτρα* Ευριπίδη, σε σκηνοθεσία Σπύρου Ευαγγελάτου, 2015
Ηλέκτρα: Μαρίνα Ασλάνογλου

Ζητήματα δραματικής σύνθεσης I

- Εξαιρετική πληροφοριακή και δραματική πυκνότητα του Προλογικού τμήματος
- Χρονική συμπύκνωση
- Ιδιόμορφη Πάροδος
- Κλιμάκωση της «αναγνώρισης» Ηλέκτρας-Ορέστη
- Έντονη χρήση δραματικής ειρωνείας
- Θεματική αυτονόμηση ορισμένων χορικών και μείωση της έκτασης των χορικών
- Αναπαρασταστική λειτουργία της αγγελικής ρήσης

Ζητήματα δραματικής σύνθεσης II

- Προσανατολισμός της όλης δραματικής εξέλιξης προς την τελική μητροκτονία
- Αξιοποίηση περιθωριακών δραματικών προσώπων (Αυτουργός, Πρέσβυς, Άγγελος)
- Κειμενική, σκηνική και επικοινωνιακή επικυριαρχία της Ηλέκτρας
- Ο δραματικός ρόλος του Ορέστη και του «βουβού» Πυλάδη
- Ευρεία ενεργοποίηση της διακειμενικότητας
- Αποκλειστικά αφηγηματική η παρουσία του Αιγίσθου

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης I

- Εξειδικευμένος ο παριστάμενος τόπος δράσης: αγροικία Αυτουργού-Ηλέκτρας
- Σκηνή παραμερίσματος και «ωτακουστίας» στον Πρόλογο
- «Ακουστικοί» εξω-σκηνικοί χώροι της δολοφονίας του Αιγίσθου και της Κλυταιμνήστρας
- «Βωβά/κωφά» πρόσωπα (Πυλάδης, δούλοι, συνοδοί)
- Η ρακένδυτη «σκευή» Ηλέκτρας, Αυτουργού, Πρέσβεως

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης II

- Σκηνικά αντικείμενα: υδρία, τυρί-κρασί-στεφάνια-αρνί, στεφάνια
- Κυρίαρχο αφηγηματικό/ σκηνικό αντικείμενο: το ξίφος
- Η ηγεμονική «όψις» της Κλυταιμνήστρας
- Χρήση άρματος - Χρήση «εκκυκλήματος» ; - Χρήση θεολογείου (της στέγης της σκηνής) ή/και χρήση «μηχανής»
- Εκτενής σκηνική παρουσία και καθύβριση του πτώματος Αιγίσθου
- «Νεκρή φύση» στην Έξοδο, με τα πτώματα Αιγίσθου και Κλυταιμνήστρας

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά Ι

- **Η μορφή του Αυτουργού: προβολή νέων κριτηρίων («ομιλία», «ήθος») για τη στάθμιση της ηθικής αξίας ανεξάρτητα από την κοινωνική ή/και οικονομική τάξη**
- **Ρεαλιστική διαγραφή και σκηνική παρουσίαση των προσώπων**
- **Σκεπτικιστική αντιμετώπιση της αξιοπιστίας των μύθων με έμφαση στην κοινωνική-διδασκτική τους λειτουργία**

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά II

- Αμφισβήτηση της «καθολικής» αλήθειας, σοφίας, δίκης
- Υποχώρηση της μεταφυσικής αιτιολόγησης των γεγονότων (Μοίρα, Ανάγκη, Άτη, Δίας, Δίκη) μπροστά στην ανθρώπινη οδύνη και ευθύνη
- Τάση εξίσωσης άρρενος-θήλεος, πατρογραμμικής-μητρογραμμικής διαδοχής, πατριαρχικής-μητριαρχικής τάξης
- Έντονη διακειμενικότητα και μεταθεατρική κριτική

Σχέση με άλλες σωζόμενες τραγωδίες

- Εμφάνιση Διόσκουρων ως από μηχανής θεών στην *Ελένη*
- Άλλα έργα για τον οίκο των Ατρείδων: *Ορέστεια* Αισχύλου, *Ηλέκτρα* Σοφοκλή, *Ιφιγένεια εν Ταύροις*, *Ορέστης*, *Ιφιγένεια εν Αυλίδι*, *Ελένη* Ευριπίδη
- Εμφάνιση Κλυταιμνήστρας: *Αγαμέμνων*, *Χοηφόροι*, *Ευμενίδες* (Είδωλον) *Ηλέκτρα* Σοφοκλή, *Ιφιγένεια εν Αυλίδι* Ευριπίδη
- Εμφάνιση Ηλέκτρας: *Χοηφόροι* Αισχύλου, *Ηλέκτρα* Σοφοκλή, *Ορέστης* Ευριπίδη
- Εμφάνιση Ορέστη: *Χοηφόροι*, *Ευμενίδες* Αισχύλου, *Ηλέκτρα* Σοφοκλή, *Ανδρομάχη*, *Ιφιγένεια εν Ταύροις* *Ορέστης*, *Ιφιγένεια εν Αυλίδι* (ως μωρό)
- Εμφάνιση Πυλάδη: *Χοηφόροι* Αισχύλου (3 στίχοι), *Ηλέκτρα* Σοφοκλή (βωβό πρόσωπο), *Ιφιγένεια εν Ταύροις*, *Ορέστης* (ομιλούν πρόσωπο).

Εικόνα 5: *Ηλέκτρα* Ευριπίδη, σε σκηνοθεσία Σπύρου Ευαγγελάτου, 2015
Ηλέκτρα: Μαρίνα Ασλάνογλου – Κλυταιμνήστρα: Ρένη Πιττακή

Εικόνα 6: *Ηλέκτρα* Ευριπίδη, σε σκηνοθεσία Σπύρου Ευαγγελάτου, 2015

Χοηφόροι Αισχύλου – Ηλέκτρα Ευριπίδη – Ηλέκτρα Σοφοκλή: σημεία απόκλισης I

- Τετραλογία ενιαίας ή ελεύθερης θεματικής σύνθεσης
- Διαφορετική ταυτότητα δραματικού χώρου (Άργος / Μυκήνες)
- Διαφορετική δόμηση και εμπύχωση του προλόγου (Ορέστης-Πυλάδης-Παιδαγωγός - Αυτουργός - Ηλέκτρα)
- Παρουσία ή απουσία «ονείρου» Κλυταιμνήστρας
- Διαφορετική κλιμάκωση της αναγνώρισης Ηλέκτρας – Ορέστη «διά σημείων»
- Διαφορετικό σχέδιο εκδίκησης (ο ψευδο-θάνατος του Ορέστη, ο ψευδο-τοκετός της Ηλέκτρας)

Χοηφόροι Αισχύλου – Ηλέκτρα Ευριπίδη – Ηλέκτρα Σοφοκλή: σημεία απόκλισης II

- Ποσοτική και ποιοτική, διαφορετική βαρύτητα των κύριων δραματικών προσώπων: Κλυταιμνήστρα, Ηλέκτρα, Ορέστης, Αίγισθος
- Επιστράτευση διαφορετικών δευτερευόντων προσώπων με διαφορετική δραματική λειτουργία (Τροφός - Παιδαγωγός, Χρυσόθεμις - Αυτουργός, Πρέσβυς)
- Ο δραματικός ρόλος του Πυλάδη
- Χορός: Δούλες της Κλυταιμνήστρας – Μυκηναίες παρθένες – Αργείες γυναίκες

Χοηφόροι Αισχύλου – Ηλέκτρα Ευριπίδη – Ηλέκτρα Σοφοκλή: σημεία απόκλισης III

- Σκηνική παρουσία ή απουσία Αιγίσθου
- Ύπαρξη ή απουσία επί σκηνής αντιπαράθεσης Κλυταιμνήστρας-Ηλέκτρας
- Παρουσία ή απουσία επί σκηνής αντιπαράθεσης Κλυταιμνήστρας-Ορέστη
- Διαφορετικός τρόπος διάπραξης των φόνων – Διαφορετική σειρά των φόνων
- Διαφορετική έξοδος και «λύση» του δράματος

Χοηφόροι Αισχύλου – Ηλέκτρα Ευριπίδη – Ηλέκτρα Σοφοκλή: σημεία απόκλισης IV

- Διαφορετικός βαθμός ρεαλισμού
- Διαφορετικά στοιχεία «όψεως»: εμφάνιση προσώπων, σκηνικά αντικείμενα, σκηνικές μηχανές
- Διαφορετικός βαθμός παρέμβασης του θείου και βαθμός αποδοχής της «σοφίας» του Απόλλωνα
- Διαφορετική στάση απέναντι στο (λογοτεχνικό) μύθο και τη μητροκτονία

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών,
Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου 2015.

«Το θέατρο της Αρχαιότητας Γ΄: Ευριπίδης. Ηλέκτρα ». Έκδοση: 1.0.
Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.uoa.gr/courses/THEATRE128/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/1)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: *Ηλέκτρα*, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Λάρισας – Θεσσαλικό Θέατρο, σκηνοθεσία: Κώστας Τσιάνος, 1988. Πηγή: *15 χρόνια Θεσσαλικό Θέατρο*, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Λάρισας, 1991, σελ. 201.

Εικόνα 2: «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Τάκης Μουζενίδης, 1969. Πηγή: *60 Χρόνια Εθνικό Θέατρο 1932-1992* (καλλιτεχνική επιμέλεια Χρ. Καραχρήστος, εισαγωγικό σημείωμα: Αλ. Σολομός), Κέδρος, Αθήνα, 1992, **σελ. 141**.

Εικόνα 3: *Ηλέκτρα*, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Λάρισας – Θεσσαλικό Θέατρο, σκηνοθεσία: Κώστας Τσιάνος, 1988. Πηγή: *15 χρόνια Θεσσαλικό Θέατρο*, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Λάρισας, 1991, σελ. 201.

Εικόνα 4: *Ηλέκτρα*, σκηνοθεσία: Σπύρος Ευαγγελάτος, 2015. Πηγή:
<http://www.in.gr/entertainment/theater/news/article/?aid=1300180332>

Εικόνα 5: *Ηλέκτρα*, σκηνοθεσία: Σπύρος Ευαγγελάτος, 2015. Πηγή: Αρχείο του Κ.Θ.Β.Ε.
<http://www.ntng.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=16&newsid=1372>

Εικόνα 6: *Ηλέκτρα*, σκηνοθεσία: Σπύρος Ευαγγελάτος, 2015. Πηγή: <http://www.musiccorner.gr/i-ilektra-se-skinotherapie-spirou-evangelatou-periodevi-ana-tin-ellada-122397/>